

שאנן: כתב עת רב-תחומי לעיון ומחקר, שנתון המכללה האקדמית הדתית לחינוך, קריית שמואל, חיפה כרך כ', תשרי 2014, עמ' 440

צביקה שטרנפלד - הפינה הצרפתית

הדלת / גיום אפולינר

דלת המלון מחיכת נזר
 פמה זה יכול להזיז לי אמא יקרה
 להיות הפקיד שרק בשבילו דבר לא קים
 חצאים שהיו לזוג מתהלכים בעצבו העמק של הים
 מלאכים רעננים שאמש הגיעו למרסי לעגן
 אני שומע שיר מרחק שגוסס ושוב גוסס ביגון
 שפל רוח אני אין בי ערך ולא שמץ הוד

בני נתתי לך מה שהיה לי עבד

גיום אפולינר (Guillaume Apollinaire) 1918-1880, משורר מחזאי, סופר ומבקר ספרות ואמנות, בן לאב בלתי ידוע ולאם פולנייה, היה ממבשרי הסודיאליזם וממגיני הקוביסם. הוא זה שטבע את המונח אורפיזם והקליגרמות שיצר הן ממיטב יצירתו. אפולינר (פסכודונים), נלחם ונפצע במלחמת העולם הראשונה בשנת 1916. כעבור שנתיים מת משפעת ספרדית. יש סבורים שבשל הפציעה גופו נחלש ולא עמד במחלה.

סיגל מאור. צדרכאום טוענת בין השאר שהציירת מחברת בין שפה מילולית לשפה חזותית, ומשתמשת בכלים של אמנות חזותית כדי להביע אמירה אישית. המאמר עוסק באמנות יהודית, בתהליכי קריאה ובמעברים בין טקסטים שונים. למיטיבי קרוא.

חלק מהמאמרים מקשרים בין מקורות יהודיים לשירה מודרנית. פרופסור ישראל רחנסון דוקטור סיגלית רחמרין דנים בגלגול של מאמר חז"ל עד נחיתתו בשיר של דן גפני; פרופסור טליה הורוביץ עומדת על זיקתם של פיוט קדום וסונטה מודרנית לספר יונה.

עניין רב מצאתי במאמרה המרתק של דוקטור עופרה מצוב על הקול הנשי ברומן כלה של אודה אחימאיר, רומן 'נוגע' בעל אופי אישי, שזכה בפופולריות רבה ואף היה מועמד לפרס ספיר. מצוב מעמידה לפנינו עיון עמוק ברוח המחקר המגדרי, ובסוג של כתיבה שמטשטש תחומים בין ספרות למגדר, ומאפשר עיסוק מחקרי ברמות שונות של טקסטים ספרותיים. אופי שונה למאמרה המאלף של אסתר מלח, העוסק בשינויים שחלו בספרות הילדים החרדית מבחינת היחס לבעלי חיים כרמויות בספרות ילדים. במאמר מידע רב על מקומם של בעלי חיים בספרות ועל אפיונים של עולם חרדי.

מקוריות רבה בולטת במאמרה של אסתר אזולאי "עמוס עוז בעבותות מרק שאגאל ואיוריו של מייק ונציה". הכותבת מתמחה במחקר האינטרסקטואליזם, ומחקרה מפלטי הדרך מאתרים זיקות שמעבר למדיום המילולי. אזולאי חושפת מערכת קשרים בין פתאום בעומק היער של עמוס עוז לבין תמונות של שאגאל, וטוענת שניתן לחוות באופן סימולטני גם את האגדה של עוז וגם את התמונות. במאמר תובנות עמוקות על כתיבתו של עוז.

בכרך כה עשיר ומגוון ייתכנו פערים קלים במידת העניין והחשיבות, אך הרמה הכללית גבוהה, ויש בכתב העת שהפך לספר עקב גדולו, שפע של מידע, תובנות והכוונה ליישומים לימודיים וחינוכיים. המאמרים נכתבו בדרך אקדמית, האופיינית לכתב עת שפיט, שמאמריו נבחנים על ידי אנשי אקדמיה, ועל כן מומלץ לקרוא מן השורה דלג על הערות השוליים הרבות ולהתמקד בעיקר. שאנן כ' הוא אנדרטה חינוכית וארויה לאיש חינוך מובהק.

רבקה שאול בן צבי

פרופסור דב לנדאו היה איש אשכולות שרכש בקיאות עמוקה בהרבה תחומי דעת ואמנות ושלט בתריסר שפות. כפרופסור באוניברסיטת בר אילן עודד וקידם עשרות חוקרים; כמפמ"ד ספרות של בתי ספר תיכון דתיים שדרג את הוראת הספרות, ונלחם להכנסת לימוד הספרות לישיבות תיכוניות ולאולפנות. דב לנדאו זכה בהכרת תודתם של רבים מאוד שחבו לו הודרכה, פרגון ועזרה רוחנית ומעשית.

דב לנדאו לא חפץ להרשים איש. הוא היה אדם צנוע בעל מראה אפרורי, נטול הדר וגיבונים. כמעט בלי אגו. כתב עשרות ספרים ומאות מאמרים, ומי שקרא את הדברים והכיר את האיש מקרוב, התודדע לחוכמתו העמוקה. הייתה לו נקודת מבט ייחודית על נושאים רבים, ומעולם לא חתר להיות אופנתי ומתקדם. אני זוכרת אותו מטית, כתגובה לאופנת ההקלות במבחני הבגרות: "אתם מגדלים נמושות!" כי סבר שצריך לחזק את התלמיד ולא להחלישו על בפניוים והקלות.

כרך כ' של שאנן חוגג עשרים שנות פרסום, ומכאן היקפו העצום. הכרך מוקדש לזכרו של פרופסור דב לנדאו, ופותחים אותו הספרים של הפרופסורים יחיאל פריש וטליה הורוביץ, ובמיוחד בולטים דבריה של פרופסור הורוביץ המשקפים את ההוקרה ובעיקר את האהבה שדב לנדאו זכה בה.

בכרך שלפנינו מאמרים אקדמיים המכוונים למגוון רב של אנשי מחקר ולמודים מן השורה. אכן, לא כל אחד ימצא עניין ב"שקילות בפתרון משוואות, מערכת משוואות ואי-שוויונים" של דוקטור רחל מוגילבסקי, וב"חקירה של תמונת מצב גיאומטרית בתהליך ספירלי של אינדוקציה ודוקציה" מאת דוקטור דוד פרייבט; אך בתחום ההומניסטי, שהוא עיקרו של הכרך, מופיעים מאמרים רבים שהעניין בהם חוצה תחומים כמו "עידוד ציורי ילדים בגן באמצעות יצירת הצלחות" מאת דוקטור שרה כץ ונירית קרסקר-וקנין, וגם השוואה מרתקת של דוקטור שפרה מישלוב בין הראי"ה קוק לבנו הרצ"ה מבחינת יחסם ללימודי החול.

בכרך עשרים מאמרים, שניים מהם באנגלית, המתפורים בארבעה מדורים שהם: מקרא ופרשנות, הגות יהודית, ספרות ואמנות, הוראה ומחקר. כיוון שמן הנמנע להתייחס לכולם, בחרתי לדון מעט באחדים מהם, בדגש על ספרות עברית. על כל פנים, מומלץ לקרוא המתעניין לגלוש באתר של שאנן ולהגיע בכוחות עצמו למחקרים השונים, שנגישים לכל גולש. (בתפריט של הוצאה לאור).

אתיחס בראשונה למאמרו של פרופסור משה צפור "קריאה כפולה בסיפור מפגש יוסף ואחיו". על נושא המפגש הדרמטי הזה בפרשת "וייגש" נכתבו תלי תלים של פרשנויות; הוא גם מהווה אחד השיאים בספרו של תומאס מאן יוסף ואחיו. נראה כי ישנו דבר עמוק ומסתורי בסיפור שאינו מגיע למיצו, ומותיר בקורא תחושה של חידתיות. מאמרו של צפור מעלה תמיהות שהסיפור מעורר, ומנסה לפתור אותן על ידי התייחסות ליסודות מילוליים חוזרים, למוטיבים ולאנלוגיות, וכך חושף מישורים סמויים במהלך האירועים ובדיאלוגים שבין האחים.

במדור החינוך בולט מאמרו של עמיקם מרבך "המשבר הוא התכונה של ההוראה", היוצא כנגד "הפרדיגמה הלינארית הרקאנית של מקור הידע". המאמר ממחיש את מוקשי ההוראה והלמידה, מנקודות ראות של תלמידים ומורים, ומציג את חוסר העצמאות של המורה, כמי ששבוי בפרדיגמה הלינארית. מאמר מעורר מחשבה.

מודי תנ"ך ימצאו עניין רב במחקרו של דוד שניאור: "למידה משמעותית בשיעורי תנ"ך בעזרת הגינה המקראית בבית הספר". ניכרת חתימה להוראה בין תחומית שממחישה באופן חי ומרתק את הנושא. מצורפת תמונה של הגינה המקראית שהוקמה על ידי הסטודנטיות. מאמר רב הראיה!

המדור הספרותי עשיר במיוחד בנושאים: בתחום האמנות בולט מאמרה של דוקטור נורית צדרכאום על אמנות יהודית, המבוסס על תערוכת ציורים של